

Opinnäytetyö (AMK)

Journalismi

Turun AMK

2015

Isomursu Lotta

MEDIAKASVATUKSEN HAASTEET ERITYISLUOKASSA

– oppimisvaikeuksista kärsivän lapsen
osallistaminen ja perehdyttäminen mediaan

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Lotta Isomursu

MEDIAKASVATUKSEN HAASTEET ERITYISLUOKASSA

Opinnäytetyö analysoi mediakasvatuksen haasteita luokassa, jonka oppilaat kärsivät eriaisteisista oppimisvaikeuksista. Järjestin intensiivisen mediakasvatuskurssin torniolaisen Tornionseudun koulun erityisluokassa. Kurssin tarkoitus oli opettaa luokan oppilaille kriittistä suhtautumista mediaan sekä osallistaa lapsi median maailmaan luokkalehden avulla.

Mediamailma on jatkuvassa murroksessa. Tänä päivänä, jolloin verkkomaailman ja reaali maailman raja on enää hyvin häilyvä, on mediakasvatuksella entistä tärkeämpi rooli informaatiotulvan suodattamisessa. Oppimisvaikeuksista kärsivä lapsi on erityisen hankalassa asemassa mitä tulee mediakasvatukseen, sillä lukivaikkeudet hankaloittavat piilomerkitysten ja motiivien ymmärtämistä.

Luvussa 2 käsittelen mediakasvatusta sekä ilmiönä että sen roolia kahdessa viimeisimmässä perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Esittelen luvussa myös erityisluokan ja oppimisvaikeudet. Luku 3 tarkastelee järjestämäni mediakasvatuskurssin rakennetta ja toimintamuotoja. Mediakasvatuskurssi piti sisällään oppilaiden pohjatietoa mittaavia kyselyitä mediamaailman eri osa-alueilta, yhteistä keskustelua mediakokemuksista, sekä Mediakasvatusseuran ja Mannerheimin lastensuojeluliiton opettajille tarjoamaa mediakasvatusoppimateriaalia. Kurssin teoreettisen osan lisäksi paneuduimme luokan kanssa luokkalehden tekoon, joka teki lapsille tutuiksi erilaisia tekstityyppejä ja toimituksessa käytettäviä työvälineitä. Käsittelen kolmannessa luvussa myös lehdentekoprosessia ja tuloksia.

Luvussa 4 analysoin intensiivisen mediakasvatuskurssin ja järjestämäni mediakompetenssia mittaavien kyselyiden lähtökohtia sekä tuloksia, tarkoitukseni selvittää, millainen medialukutaidon pohjatieto oppilailta on ollut ennen järjestämäni mediakasvatuskurssia.

5. luku summaa johtopäätökset mediakasvatuskurssista lapselle jaetun loppukokeen perusteella. Mitkä opit sisäistettiin, missä kehityttiin ja mitä täytyy vielä kerrata myöhemmin?

ASIASANAT:

mediakasvatus, oppimisvaikeudet, erityisluokat

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Journalism

2015 | 35

Samuel Raunio

Lotta Isomursu

CHALLENGES OF MEDIA EDUCATION IN A CLASS OF STUDENTS WITH LEARNING DISABILITIES

This thesis analyzes which kind of media education challenges holds in a class of students with different kinds of learning disabilities. I organized an intensive media education course in Tornionseutu elementary school. Its purpose was to teach students how to deal with media responsibly and critically, but also to participate children into media with classroom newspaper.

Since the world of media has been in its turning point for a while, is media education today more important than ever. Real world and the world of internet are basically the same thing nowadays, because the internet is constantly present in our life. Situation brings many challenges to today's media education, but especially it challenges students with learning disabilities. Learning disabilities complicate finding of hidden meanings and different motives, which is really a problem when a person should read media critically.

Chapter 2 defines media education's basics, and its role in two most recent versions of national core curriculum. Chapter 2 also represents special education class and what kinds of learning disabilities the class contains. Chapter 3 defines the structure of my intensive media education course. In a chapter 4 I analyze basis and results of the media habit inquiry, classroom newspaper project and intensive media education course. 5th chapter sums up the results of the course. In which parts did the students develop? What are the weaknesses that need to be rehearsed later?

KEYWORDS:

media education, learning disabilities, special education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 MEDIAKASVATUS ERITYISLUOKASSA	7
2.1 Mitä ovat mediakasvatus ja kriittinen medialukutaito?	7
2.2 Tavoitteet ennen ja nyt: mediakasvatuksen rooli nykyisessä ja tulevassa opetussuunnitelmassa	9
2.3 Erityinen oppija ja mediakasvatuksen haasteet	12
3 MEDIAKASVATUSVIIKKO TORNIONSEUDUN KOULUSSA	14
3.1 Mediakasvatuskurssin tarkoitus ja tavoitteet	14
3.2 Oppituntien rakenne	15
3.3 Oppilaan osallistaminen mediaan luokkalehden avulla	16
3.4 Oppilaiden, opettajan ja mediakasvattajan mietteitä luokkalehdestä	17
4 MEDIATIETOUTTA MITTAAVAT KYSELYT JA NIIDEN ANALYSOINTI	19
4.1 Kyselylomakkeet ja niiden teemat	19
4.2 Oppilas ja koetut mediatraumat	19
4.3 Oppilas ja internetin käyttötottumukset	22
4.4 Oppilaiden suhtautuminen uutisointiin ja mainontaan	24
5 YHTEENVETO – MITÄ KURSSISTA JÄI KÄTEEN?	26
5.1 Mediakasvatusviikon vaikutus	26
5.2 Lopuksi	27
LÄHTEET	29
LIITTEET	
Liite 1. Esimerkkiuutisia luokkalehdestä	
Liite 2. Mediapelkokysely	
Liite 3. Ikäraajakysely	
Liite 4. Internet-kysely	
Liite 5. Mainonnan ja uutisoinnin kriittinen tulkitseminen-kysely	
Liite 6. Loppukysely	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyönäni toteutin mediakasvatuskokonaisuuden Tornionseudun koulun erityisluokassa, joka koostuu 11–13-vuotiaista oppilaista jotka kamppailevat erilaisten oppimisvaikeuksien kanssa. Mediakasvatuskokonaisuus piti sisällään intensiivisen mediakasvatuskurssin, jolla oli kolme päämäärää: mitata oppilaan lähtökohtainen mediaosaaminen, opettaa kriittistä medialukutaitoa sekä osallistaa oppilas median tekoon ja välineisiin. Tutkielmani analysoi järjestämäni intensiivistä mediakasvatuskurssia sekä sen lähtökohtia, toimintamuotoja ja lopputulosta. Opinnäytetyöni tarkoitus oli selvittää tutkimuskohteenani olleen erityisluokan oppilaiden mediatietämys ennen mediakasvatuskurssia, opettaa ja osallistaa lapsi mediaan, sekä analysoida sitä miten kurssi on vaikuttanut asenteisiin ja kriittiseen medialukutaitoon.

Opinnäytetyöni toteutui yhteistyössä torniolaisen Tornionseudun koulun kanssa, jonka erityisluokassa opettaja Raija Siekkinen oli havainnut ongelmia median kriittisessä tulkitsemisessä sekä piilomerkitysten ja motiivien ymmärtämisessä. Näiden puutteellisten mediataitojen vuoksi koimme intensiivisen mediakasvatuskurssin tarpeelliseksi luokassa. Oppimisvaikeuksista kärsivät oppilaat kohtaavat lukivaikeuksien myötä erilaisia haasteita median parissa, jonka vuoksi koin erityisluokan mediakasvatuksella olevan vielä tavallistakin voimakkaamman painoarvon lapsen kasvatuksessa kohti medialukutaitoista arkea.

Järjestämäni mediakasvatustunnit pyrkivät johdattamaan oppilaan kohti media-kriittistä ajattelua, löytämään turvallisen mediankäytön riemun sekä sisäistämään oikeutensa tulla kuulluksi mediamaailmassa. Järjestämäni oppitunnit piti-vät sisällään myös luokkalehden tekemisen, jonka motiivi oli osallistaa koululainen mediaan, tehdä journalistiset tekstityypit tutuiksi sekä harjoitella erilaisten mediavälineiden, kuten digikameran ja äänityslaitteen käyttöä. Omaksi aineistokseni, jonka avulla analysoin opinnäytetyöni tutkimusosaa, keräsin oppilailta vastauksia kyselylomakkeisiin. Kyselylomakkeiden tarkoitus oli selvittää oppilaiden medialukutaidon senhetkinen taso sekä millaisia asioita lapset ovat koke-

neet median parissa. Kyselylomakkeet toimivat myös pohjana luokassa käytävälle keskustelulle, sekä jaksottivat tunnit mediakasvatusteemoittain.

Luku 2 avaa opinnäytetyöni kannalta olennaisia käsitteitä, kuten *mediakasvatus* sekä *kriittinen medialukutaito*. Luvussa esitellään myös erityisluokka yleisesti sekä kohderyhmänäni. Tarkastelun alla ovat luvussa myös kaksi uusinta perusopetuksen opetussuunnitelmaa, joiden mediakasvatustavoitteita analysoin ja vertailen keskenään.

Luvussa 3 esittelen mediakasvatusviikon tavoitteet ja toimintamuodot, oppituntien rakenteen sekä osallistamisprojektina toimineen luokkalehden.

Intensiivisen mediakasvatuskurssin perimmäinen tarkoitus oli oppilaiden mediakompetenssin kehittäminen, jonka onnistumista pystyin käsittelemään luokan tietämystä mitanneen ”kurssikokeen” avulla, jota käsittelen luvussa 5. Luku 5 sisältää myös tutkielmani yhteenvedon ja johtopäätöksen.

2 MEDIKASVATUS ERITYISLUOKASSA

2.1 Mitä ovat mediakasvatus ja kriittinen medialukutaito?

Mediakasvatus on opetusalue, joka tarkastelee median vaikutuksia yksilöön ja yhteiskuntaan sekä tukee lapsia ja nuoria mediakriittiseen ajatteluun. Opetushallitus on määrännyt peruskouluihin tietyn määrän mediakasvatusta oppitunteihin sisällytettäväksi, mutta lisäksi lapsi tulee perehdyttää turvalliseen ja kriittiseen mediankäyttöön niillä kaikilla elämän osa-alueilla joilla aikuiset ja lapset kohtaavat. Medianlukutaito on tärkeä kansalaistaito, joka mielekkään mediankäytön hallitsemiseksi tulee jokaisen mediankäyttäjän sisäistää ja hallita sekä ottaa osaksi arjen mediankäyttöä. Medialukutaito ei kuitenkaan ole ainoa taito, joka lapsen tulee sisäistää. Aito kommunikaatio on aina kaksisuuntaista ja yhteisöllistä, joten yhtä tärkeää kuin medialukutaito, on myös mediakirjoitustaito (Merilampi 2014, 12).

Mediakasvatuksen kehitys tähän päivään alkoi 1960-luvulla, jolloin kansalaisista ryhdyttiin kasvattamaan tietoyhteiskunnan toimijoita. Tätä ennen mediakasvatus käsitettiin 1800-luvun loppupuoliskolla rahvaan valistamisena kansalaiseksi (Kupiainen ym. 2007, 14). Mediavälineet ovat kehittyneet ja muuttaneet muotoaan siitä, mitä ne olivat 1960-luvun aikaan, ja median ollessa edelleen jatkuvassa murroksessa, vaativat sekä mediakasvattajat että mediakasvatusmateriaalit tietotaitoihinsa jatkuvaa päivitystä pysyäkseen mukana ajan hermolla.

Sen sijaan, että suhtaudutaan mediaan ja populaarikulttuuriin ylisuojelevan kielteisesti ja nähdään se rappioittavana ja ahdistavana alustana mediapeloille, on mediakasvatuksen tarkoitus tänä päivänä tutkia median vaikutusta yksilön maailmankuvaan sekä ohjata mediakriittiseen ajatteluun. Koko käsityksemme maailmasta perustuu suurelta osin median tarjoamaan aineistoon, minkä vuoksi on tärkeää, että lapset ja nuoret oppivat niin tulkitsemaan kuin ymmärtämäänkin mediaa, sekä olemaan osa sitä.

Kenellä on mediakasvattamisen vastuu? Lasta turvalliseen ja kriittiseen mediakäyttöön ohjaavat kodin ja koulun lisäksi myös itse median tekijät. Toimittajat eivät yleensä koe, että heillä on urallaan myös kasvatusvastuuta, sillä harvalla journalistilla on takana lapsen opettamiseen vaadittavia pedagogisia opintoja. Journalistin asema mediakasvatuksessa voi olla esimerkiksi pohtia valintoja ja eettisiä kysymyksiä lapsen näkökulmasta ja ottaa lapsilähtöinen ajattelu osaksi journalistista prosessia. Näillä valinnoilla tulee ainakin jossain vaiheessa uraa olemaan suorita tai epäsuoria vaikutuksia lapsiin, vaikkei sisältö lapsille olisi suunnattukaan. Grönholmin (2014, 7) mukaan lasten ja nuorten oikeuksien tiedostaminen ja eettisen vastuun kantaminen on välttämätöntä esimerkiksi lapsen kohdistuvassa uutisoinnissa, sekä tilanteissa, joissa alaikäinen on haastatettavan asemassa.

Hallitessaan kriittisen medialukutaidon lapsi tai nuori pystyy jäsentämään, arvotamaan ja hallitsemaan informaatiotulvaa, jonka internetin aikakausi on tuonut viime vuosikymmenten aikana tullessaan. Mediakasvattajan tulee pyrkiä johdattamaan oppilaasta medialukutaitoinen kansalainen, joka ei sokeasti usko kaikkea median parissa näkemäänsä ja kuulemaansa, vaan suhtautuu mediaan ja sen tuottamaan sisältöön kriittisesti ymmärtäen niiden piilovaikutteet, motiivit sekä harhaanjohtavuudet. Johtuen nykypäivän mediamaailman yhteisöllisyydestä ja reaaliaikaisuudesta kulkevat reaali maailma ja digitaalinen ympäristö nykyään käsi kädessä (Merilampi 2014, 23). Ei ole enää *nettiin menemistä*, vaan on maailma, jossa internet on jatkuvasti läsnä.

Mediakasvatuksen avulla pyritään tukemaan lapsen ja nuoren oman mediasuhteen kehittymistä kokonaisvaltaisesti, ja sen voi tiivistää neljään lapsen mediaoikeuteen: tiedon saamiseen, tiedon tuottamiseen ja itseilmaisuuksiin, kulttuurielämään ja taiteeseen tutustumiseen sekä suojelluksi tulemiseen (Grönholm 2014, 9).

Hyvä mediakasvattaja tutkii ja punnitsee myös omaa suhdettaan mediaan. Pelko lapsen mahdollisista mediatraumoista saattaa johtaa kasvattajan moraaliin panikiin, joka saattaa ilmentyä kaiken kieltävällä ja ylisuojelevalla asen-

teella mediaa kohtaan. Media ei kuitenkaan ole mörkö, jonka ulkopuolelle lapsi tulee sulkea. Päinvastoin, mediakulttuurissa eläminen on YK:n määrittelemä lapsen perusoikeus (Grönholm 2014, 11). Luontevasti kriittinen medialukutaito johtaa mahdollisuuteen ja iloon nauttia eri medioiden tarjonnasta. (Merilampi 2014, 9).

2.2 Tavoitteet ennen ja nyt: mediakasvatuksen rooli nykyisessä ja tulevassa opetussuunnitelmassa

Opetushallituksen laatimassa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määrätään asiat, jotka koulutuksen järjestäjä veloitetaan sisällyttämään opetukseen. Opetushallituksen kuvauksen mukaan opetussuunnitelman tarkoitus on varmistaa koulutuksellisten perusoikeuksien, tasa-arvon, opetuksellisen yhtenäisyyden, laadun ja oikeusturvan toteutuminen (Opetushallitus 2015). Opetussuunnitelma antaa liikkumavaraa paikkakunnittain. Tässä luvussa käsitelen mediakasvatuksen osalta tätä työtä kirjoittaessa viimeistä vuotta voimassa olevaa, Tornion Perusopetuksen opetussuunnitelmaa vuodelta 2005. Vertaan sitä tulevaan, vuonna 2016 voimaan astuvaa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014-opetussuunnitelmaan. Mukana laatimassa sekä nykyistä että tulevaa Tornion kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelmaa on ollut myös opinnäytetyöni tarkastelun kohteena olleen Tornionseudun koulun erityisluokan opettaja Raija Siekkinen, jonka haastattelumateriaalia olen käyttänyt pohjana opetussuunnitelman mediakasvatus-aihealueiden analysoinnille.

Mediakasvatus on kymmenessä vuodessa kulkenut pitkän matkan kasvaessaan nykyisiin mittoihinsa. Vaikka vuoden 2005 opetussuunnitelmassa on painotettu mediakriittisyyden tärkeyttä, on mediakasvatus käsitteenä ollut tuolloin erilainen kuin tänä päivänä. Samana vuonna, kun tällä hetkellä voimassa oleva opetussuunnitelma otettiin käyttöön, perustettiin kaksikielinen Mediakasvatusseura, valtakunnallinen voittoa tavoittelematon yhdistys, joka toimii yhteisenä foorumille mediakasvattajille (Mediakasvatusseura 2015). Myös mediamaailma ympärillämme on muuttunut näiden kymmenen vuoden aikana, jonka vuoksi tuleva

opetussuunnitelma painottaa hieman eri piirteitä kuin tämänhetkinen, vaikka avainsana mediakasvatuksen piirissä on edelleen sama kuin aiemmin: kriittisyys.

Opinnäytetyöni kirjoittamishetkellä viimeistä vuotta voimassaolevassa Tornion kaupungin Perusopetuksen opetussuunnitelmassa mediakasvatusta käsitellään kohdissa *Ihminen ja teknologia*, sekä *Viestintä ja mediataito*. Ihminen ja teknologia -luku asettaa oppilaalle oppimistavoitteeksi teknologian vaikutusten ja eettisten ja moraalisten kysymysten ymmärtämisen, sekä vastuullisen teknillisten laitteiden hallinnan (Tornion kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2005, 64). Oppilas pyritään perehdyttämään tiedotusvälineisiin sekä kodin ja koulun sähkölaitteiden turvalliseen käyttöön. Vuosituhannen vaihteessa pelättiin, että teknisten välineiden käytön opettamisen vuoksi itse medialukutaidon ymmärrys hämärtyy (Sintonen 2002, 102), minkä vuoksi opetussuunnitelmassa teknologiataidot ja mediataidot ovat jaettu omiin erillisiin lukuihinsa.

Toinen mediakasvatusta käsittelevä alue Opetussuunnitelmassa on *Viestintä ja mediataito*-kappale, ja se painottuu aihekokonaisuutena teknologian sijasta enemmän median sisältöön: lukua noudattavan opetuksen tarkoitus on kehittää ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja, sekä ohjata lapsi kriittiseksi, tuottavaksi, ja vastuulliseksi mediankäyttäjäksi, joka hallitsee median tiedonhankinnan apuvälineenä. Toimintatapoina viestinnän ja mediataidon opetuksen toteuttamiseksi mainitaan muun muassa digikameran käyttö, elokuvakäynti, internetin käyttäminen tiedonhaun välineenä sekä sanoma- ja muut lehdet tiedonlähteenä. Medialukutaitoa tulee harjoitella niin, että lapsi on sekä tuottava että vastaanottava osapuoli. (Tornion kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2005, 61)

Kun tarkkailun alle ottaa kouluvuoden 2016 alussa voimaan astuvan opetussuunnitelman, ei liene yllättävä piirre se, että vaikka mediakasvatus käsityksenä onkin pysynyt vuosien saatossa samana, on se kohdannut erilaisia haasteita verrattuna aikaan, jolloin edellinen opetussuunnitelma laadittiin.

Yksi internetin mukana tuoma haaste on se, että informaatiotulvasta on vaikea erottaa fakta ja fiktio. Uusi opetussuunnitelma pyrkiikin *Monilukutaito*-alaotsikon sisältämän ohjeistuksen avulla johdattamaan lasta pohtivaan mediankäyttöön,

jossa punnitaan kuvitteellisen ja todellisen maailman suhdetta sekä monimediallisten sisältöjen tekijöitä ja motiiveja. Oppilas pyritään saamaan havainnoimaan ja ymmärtämään, millä keinoin teksti pyrkii vaikuttamaan esimerkiksi tuotteen ostajaan, tiedonvälittämiseen ja mielikuvien luomiseen. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen painottaa teknillistä laitteiden hallintaa ja materiaalin tuottamista enemmän kuin valmiin sisällön käsittelyyn perustuva *Monilukutaito*-luku. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen tarkoittaa luvussa laitteiden, ohjelmistojen ja palveluiden hallitsemisen ja ymmärtämisen sekä niiden hyödyntämisen esimerkiksi tiedonhaun ja oppimisen parissa. Myös oman sisällön tuottaminen eri välineillä, ohjelmoinnin harjoittelu sekä vuorovaikutus ja verkostoituminen ovat kappaleen avainsanoja. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 23). Aihekokonaisuus on päivitetty versio vuoden 2005 kokonaisuudesta *Ihminen ja teknologia*, ja vaikka jälkimmäinen on kirjoitettu kymmenen vuotta aiemmin, jolloin teknologia poikkesi hyvin paljon siitä mitä se on tänä päivänä, on se pääpiirteittäin pysynyt melko ajankohtaisena.

Mukaan ovat viimevuosina astuneet mediakasvatuksen uudet haasteet, kuten sosiaalinen media ja älypuhelimet, jotka kuuluvat yhä nuorempien ja nuorempien mediankuluttajien päivittäiseen elämään. 2000-luvun alussa julkaistu Sara Sintosen toimittama Median sylissä: Kirjoituksia lapsen mediakasvatuksesta kuvaa vuosituhannen vaihteen ajan nuorison mediankäyttöä hyvin erilaiseksi kuin mitä se on tänään. Nuoret pääsivät tietokoneelle koulujen atk-tunneilla sekä hyppy- ruoka- ja välitunneilla. Lisäksi internetiä rinnastetaan kommunikatiivvälineenä kirjoituskoneeseen. (Kurkela 2002, 94). Vuosituhannen käänneessä tietokone internetillä varustettuna ei ollut vielä itsestäänselvyys: kun reilun 70 prosentilla nuoren kotitalouksissa oli tietokone, ei internet-yhteyttä löytynyt kuin reilulta 40 prosentilta (Hujanen ym. 2001, 21). Tämän vuoksi mediakasvatuksen teknillinen puoli painottuikin tuohon aikaan vahvasti tietotekniikan hallinta- ja käyttötaidon opettamiseen, mikä oli luonnollista aikana, jolloin tietokoneet vasta saapuivat tai olivat saapuneet juuri nuorten koululaisten koteihin. Nykyään

tilanne on eri: teknologialaitteet ovat jo varhaislapsuudesta asti lapsen arjessa, ja Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan ensimmäisiä kiinnostuksen merkkejä mediaa kohtaan lapsi näyttää jo yksivuotiaana, jolloin alkaa kiinnostus kuvien katseluun. Lapsen säännöllinen median seuraaminen alkaa tänä päivänä jo noin kolmen vuoden iässä (Merilampi R-S 2014, 9).

Tätä Z-sukupolveksi kutsuttua ikäryhmää yhdistää se, etteivät he muista aikaa ennen nettiä ja kännyköitä. Z-sukupolvi on kasvanut maailmassa, johon on vaikuttanut media ja teknologisoituminen (Saarikoski 2014). Tämä sukupolvi on tätä kirjoittaessani se nuoriso, joka kaipaa mediakasvatusta enemmän kuin koskaan, sillä median sisällön hallinnan merkitys on tänä päivänä merkittävämpi osa mediakasvatusta kuin laitteen teknillinen hallinta, sillä teknisten laitteiden kanssa ollaan useimmiten oltu tekemisissä jo lapsesta saakka.

2.3 Erityinen oppija ja mediakasvatuksen haasteet

Valitsin mediakasvatustuntieni ja media-aiheisten kyselyideni kohderyhmäksi erityisluokan, jolloin jouduin perehtymään erilaisiin piirteisiin oppitunneillani, sillä erityisluokan lapsilla on erilaisia tarpeita ja haasteita median tulkinnessa ja mediakasvatuksessa verrattuna yleisopetuksen luokan oppilaisiin.

Haastattelin erityisluokanopettaja Raija Siekkistä puhelimitse 10.3.2015, jolloin hän kertoi minulle luokansa oppilaiden oppimisvaikeuksien tasosta ja erilaisista piirteistä, joita minun tulee ottaa huomioon järjestäessäni mediakasvatustunteja sekä muodostaessani kysymyksiä kyselylomakkeisiin.

Tornionseudun koulun erityisluokka on kokonaisuus eritasoisia ja eri-ikäisiä oppijoita, jotka käyvät peruskoulunsa 11-vuotisella oppimäärällä, joka on rakennettu yksilöllisesti lapsen tarpeita ja kykyjä tukevasti. Oppilaiden taustalla on erilaisia ongelmia oppimisen parissa, kuten lievää kehitysvammaisuutta ja autismia. Koko luokkaa yhdistää oppimiseen liittyvät vaikeudet, kuten lukivaikeudet, matemaattiset vaikeudet sekä näönvaraisen hahmottamisen vaikeudet. Voimakkaimpana näistä ongelmista luokassa näkyy lukemisen ja kirjoittamisen hitaus

ja työläisyys, sekä huono työmuisti. (Siekkinen, Raija, henkilökohtainen tiedonanto 10.03.2015)¹

Mediakasvatuksen opettaminen erityisluokalle sisältää erilaisia haasteita verrattuna normaaliluokkaan. Kriittisyys median tulkitsemisessa voi tuottaa oppimisvaikeuksista kärsivälle lapselle huomattavasti enemmän hankaluuksia, sillä kielikuvien, piilomerkitysten ja sarkasmin löytäminen puheesta ja tekstistä ei tule luonnostaan, johtuen ongelmista ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella. (Siekkinen 2015a)

¹ Jatkossa (Siekkinen 2015a)

3 MEDIAKASVATUSVIIKKO TORNIONSEUDUN KOULUSSA

3.1 Mediakasvatuskurssin tarkoitus ja tavoitteet

Idea kahden kouluviikon pituisesta intensiivisestä mediakasvatuskurssista syntyi omasta mielenkiinnostani mediakasvatusta kohtaan, sekä siitä, että Tornionseudun koulun 11–13-vuotiaista koostuneen erityisluokan opettaja Raija Siekinen koki, että mediakasvatukseen olisi luokalla erityinen tarve sillä luokan aikaisempi mediakasvatus oli ollut hyvin vähäistä. Molemmille osapuolille sopivimmiksi päiviksi intensiivisen mediakasvatuskurssin järjestämiselle valikoituivat 9.3.2015–18.3.2015. Keskusteltuani luokan opettajan kanssa löysimme ne mediakasvatuksen piirteet, joita painottaisin opetuksessani ja jotka on koettu luokassa näkyviksi arkipäivän mediakasvatusongelmiksi. Suunnittelupalaverien kautta sain myös pohjatietoa muun muassa oppilaiden kielellisistä kyvyistä sekä individuaalisista tarpeista, joiden pohjalta pystyin suunnittelemaan tuntien sisältöä kaikille mielekkääksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi sekä säätelemään oppilaiden mediataitoja mittaavien kyselyiden haastavuusastetta sellaiseksi, joka olisi jokaiselle oppilaalle helppo sisäistää.

Koska aika ja resurssit mediakasvatustuntien pitämiseen olivat rajalliset, täytyi mediakasvatusalueelta rajata painopisteitä, joihin oppitunneilla keskityimme. Punnitsimme jokaisen oppilaan henkilökohtaisia haasteita, ja mietimme, mitkä ovat luokassa yleisesti havaittuja ongelmia, joiden parissa oppilaat painivat päivittäisissä kohtaamisissa median kentällä.

Valitsimme näin ollen mediakasvatustuntien painopisteiksi mainonnan ja uutisoinnin kriittisen tulkitsemisen, ikärajat, mediapelkoihin törmäämisen, pelaamisen sekä hyväuskoisuuden internetin maailmassa.

Jokainen järjestämäni mediakasvatuspäivä toteutui saman kaavan mukaan, ja olimme suunnitelleet koulupäivät teemoittain. Tämä järjestelmä selkeytti ja hel-

potti oppilaita sisäistämään opittuja asioita, ja teemoittamisella estettiin liian monen vastaopitun asian päällekkäinen kuormittuminen.

3.2 Oppituntien rakenne

Aamu alkoi päivittäin oppilaiden pohjatietoja testaavalla kyselyllä. Toteutin kyselyitä yhteensä kuudesta eri aihealueesta: mainonnasta, mediapeloista, uutisista, ikärajoista, internetistä ja pelaamisesta. Näiden lisäksi tein mediakasvatusviikon jälkeen oppilaiden osaamisen summaavan loppukyselyn (Liite 6.), joka käsitteli näitä kaikkia aiheita kokonaisuudessaan oikein tai väärin -väittämien kautta.

Kysely toteutettiin niin, että luin luokan edessä dataprojektorilla valkokankaalle heijastaen kohta kerrallaan kysymykset ja tarpeen vaatiessa selitin termistöä ja täsmensin, mikäli kysyttävää tai väärinymmärryksen mahdollisuuksia kysymyksen muotoilussa löytyi. Tämän jälkeen annoin oppilaille itsenäistä aikaa pohtia vastauksiaan. Päädyimme yhdessä opettajan kanssa siihen ratkaisuun, että suurin osa kysymyksistä esitetään monivalintamuodossa, joihin vastataan merkitsemällä ruutuun se vaihtoehto, jonka oppilas kokee olevan itselleen mielekkäin. Osa vastauksista testasi lapsen omaa mediankäyttöä, kun taas osa oli oikein vai väärin -tyyppisiä kysymyksiä, jotka mittasivat lapsen senhetkistä mediatietoutta.

Mukana oli muutama avoin kysymys, mutta niiden määrä jätettiin tarkoituksella minimiin, sillä kirjoittamalla vastaaminen saattoi olla osalle vaikeista lukivaikeuksista kärsiville lapsille liian hidasta ja haasteellista. Viimeisestä testistä käytän termiä ”loppukoe”, vaikka se ei varsinaisesti ollutkaan yleistä mediatietoa testaava kysely, vaan sen tarkoitus oli summata lasten henkilökohtainen arkipäivän mediankäyttö sekä selvittää, olivatko lasten media-asenteet muuttuneet mediakasvatusviikon aikana.

Oppilaiden täytettyä kyselyt kävimme ne taas kohta kohdalta läpi: tällä kertaa keskustellen yhdessä vastauksista, sekä luokan kesken pohdiskellen median eettisiä ja moraalisia piirteitä. Jäsentelimme luokassa yhdessä lasten mediako-

kemuksia ja niiden syy- ja seuraussuhteita sekä katsoimme aiheeseen liittyviä oppimateriaaliksi tarjottuja mediakasvatusvideoita. Yhdessä Raija Siekkisen kanssa olimme todenneet tuntisuunnitelmia tehdessä, että niin humoristiset piirretyt lyhytelokuvat (kuten Mediakasvatus ja kuvaohjelmayksikön suomeksi tuottama *Eliaksen verkkoseikkailu*) kuin vakavammat ja puhuttelevat videot (kuten Mannerheimin lastensuojeluliiton ja IRC-gallerian vuonna 2009 tuottama *Miian yleisö*) tukevat ja konkretisoivat hyvin juuri opittuja asioita.

Tietokoneanimaatio *Eliaksen verkkoseikkailu* opasti lasta miten toimia, kun törmää epäilyttävään linkkiin verkossa. *Miian yleisö* avasi taas oppilaille sitä, miten internetissä kuka tahansa voi esiintyä kenenä tahansa.

Lasten osallistuminen oppitunneilla oli minulle opettajana henkilökohtaisesti kaikkein palkitsevin osuus. Koko luokka kommentoi reippaasti videoiden ja kyselyiden aiheuttamia tuntemuksia, yhdistäen aiheita omaan elämäänsä. Oppilaat myös innostuivat luokan kesken puheenvuoro kerrallaan avautumaan jopa vaikeistakin kokemuksista median parissa, kuten kokemastaan nettikiusaamisesta ja mediatraumoista. Näin saatiin luokassa aikaan hedelmällistä keskustelua, josta hyötyisivät niin oppilaat, kuin minä itse opinnäytetyön tekijänä. Mekaaniset kyselylomakkeet antavat kuitenkin varsin vähän tärkeää tietoa verrattuna kaikki osallistavaan, avoimeen keskusteluun.

3.3 Oppilaan osallistaminen mediaan luokkalehden avulla

Mediakasvatus on laaja kattaus median tutkiskelua useilta eri osa-alueilta, eikä täydelliseen mediakasvatukseen voida päästä pelkästään passiivisesti kuuntelemalla. Lapsi on myös aktivoitava median maailmaan. Tässä luvussa käsittelen järjestämäni intensiivisen mediakasvatusviikon osallistavaa osaa projektissani, eli luokkalehden tekoa koko luokan voimin.

Luokkalehden tekeminen oli tärkeä osa mediakasvatusviikkoa, sillä YK:n lasten oikeuksien mukaan yksi lapsen mediakasvatuksen oikeuksista on tuottaa itse tietoa ja ilmaista itseään (Grönholm ym. 2014, 12). Tarkoituksena oli, että lapset

saavat äänensä kuuluviin tekemällä itseään kiinnostavista ja omaa elämää koskettavista aiheista juttuja tutussa kouluympäristössä.

Selkeyden vuoksi tuntien rakenne noudatti samaa kaavaa, ja luokkalehden tekemisen pariin paneuduttiin iltapäivällä aina yksi oppilas kerrallaan, sillä välin kun muut oppilaat jatkoivat omien lukujärjestysten mukaisten oppiaineidensa parissa normaalia koulupäivää. Pohdimme yhdessä vuorossa olevan oppilaan kanssa juttuideoita, opettelimme erilaisia printtilehtien tekstityyppejä, mietimme sopivia haastateltavia sekä pohdimme haastattelukysymyksiä. Harjoittelimme myös toimitustyöhön tarvittavien laitteiden teknistä osaamista; haastattelujen tallettamiseen käytimme Zoom H2N-mikrofonia ja valokuvat otimme koulun digikameralla. Lopuksi litteroimme äänitetyt haastattelut tekstiksi tietokoneella. Lehden sisällöstä haluttiin tehdä uutispainotteinen (ks. Liite 1), mutta monipuolisuuden takaamiseksi se sisälsi myös urheilusivun, kirja-, musiikki-, sekä elokuva-arvosteluja, henkilökuvia, sekä pääkirjoituksen.

3.4 Oppilaiden, opettajan ja mediakasvattajan mietteitä luokkalehdestä

Keräsin yhdessä Raija Siekkisen kanssa yhteenvedon oppilaiden kokemuksista luokkalehden tekemisprosessista. Luokkalehtiprojekti oli minulle ainutlaatuinen ja innostava kokemus, jonka avulla löysin itsestäni mediakasvattajan. Havaitsin esimerkiksi haastattelukysymyksiä keksimisen olevan osalle lapsista äärimmäisen helppoa, sillä kehottaessani toimittajan roolissa olevaa lasta miettimään sellaisia kysymyksiä haastateltavalle jotka häntä mietityttävät, syntyi niitä nopeammin kuin allekirjoittaneella koskaan. Mediakasvatus on parhaillaan kokemus, josta molemmat osapuolet voivat oppia, niin opettaja kuin oppilaskin. Lapsen kysyvä ja utelias elämänasenne on aikuisellekin avain monipuolisiin haastattelukysymyksiin.

Lasten kommentit luokkalehden teosta olivat ilahduttavan positiivisia. Kaikkien mielestä parasta luokkalehdessä oli, kun sai oman juttunsa lehteen, vaikka myös lehtikuvaaminen mainittiin yhdeksi lehdentekoprosessin suosikkihetkistä.

Positiivisen palautteen saaminenkin tuntui lapsista hyvältä: kyselyn mukaan jokaisen oppilaan huoltaja oli kehunut lasten juttuja kotona.

Erityisluokanopettaja Raija Siekkisen kokemukset olivat myös positiivisia. Erityisen tyytyväinen Siekkinen oli siihen, miten luokkalehtiprojekti yhdisti kuvaamataitoa ja äidinkieltä. Hän huomasi myös lehden tekemisen kohentavan lasten itseluottamusta, sekä tuoneen opiskeluun iloa ja vaihtelevuutta. Lapset myös oppivat antamaan palautetta toisilleen, sillä luokkalehden jutuista keskusteltiin yhdessä luokan voimin. Siekkinen aikoo toteuttaa vastaavan mediakasvatusviikon luokkalehtineen myös vuonna 2016, sillä jokainen luokan oppilas oli sitä kurssin jälkeen toivonut. (Siekinen Raija, henkilökohtainen tiedonanto 25.04.2015)²

² Jatkossa (Siekinen 2015b)

4 MEDIATIIETOUTTA MITTAAVAT KYSELYT JA NIIDEN ANALYSOINTI

4.1 Kyselylomakkeet ja niiden teemat

Jaoin luokalle kyselylomakkeet teemoittain jokainen aamu ennen oppituntia. Kukin kysely käsitteli päivän aihetta. Nämä aiheet olivat internet, mediapelot, mainonta, uutisten luotettavuus ja ikärajat. Aiheet rajautuivat yhdessä Raija Siekkisen kanssa oppilaiden mediahaasteita miettiessämme. Varsinkin heikko mainonnanlukutaito oli aihe, joka Siekkistä oli huolestuttanut jo pitkään, koska useiden oppimisvaikeuksista kärsivien oppilaiden on miltei mahdotonta huomata mainoslauseiden piilomerkityksiä ja motiiveja. Kyselyiden tarkoitus oli tuoda minulle tietoa oppilaiden mediakompetenssista ennen järjestämiäni oppitunteja, mutta ne myös toivat ikään kuin kehukset yhteiselle luokan kanssa käytävälle keskustelulle. Kävimme yhdessä oppilaiden kanssa kysymykset keskustellen läpi niiden täyttämisen jälkeen.

Kyselyn toteutin itse, mutta sain Raija Siekkiseltä tarkat ohjeet siitä, miten kysymykset tulisi muodostaa niin, että oppilaat ymmärtävät ne lukuvaikeuksista huolimatta. Kielen tuli olla yksinkertaista, kysymysten lyhyitä sekä vastaamisen helppoa. Tästä johtuen päädyin esittämään lähes kaikki kysymykset väittäminä tai monivalintoina, joihin pystyi vastaamaan helposti rasti ruutuun -menetelmällä. Avointen kysymysten määrän jätin minimiin, sillä Siekkinen koki, että niihin vastausten pohtiminen voi olla osalle luokkaa liian haastavaa.

4.2 Oppilas ja koetut mediatraumat

Lasten eläessä ympärivuorokautisessa mediatulvassa on lähes mahdotonta välttää koko lapsuuden ajan pelottavalta tai ahdistavalta sisällöltä. Tietokonepelit, internet, elokuva, uutiset ja mainokset ovat lapsen arkea siinä missä aikuisenkin. Lasten kyky käsitellä median kentällä kohtaamia asioita on luonnollisesti

erilainen kuin aikuisella. Lapsen elämässä toimivan mediakasvattajan tehtävä on suojella lasta tältä mediatraumaksi kutsutulta ilmiöltä.

Nykyaikana lapsi voi vaikuttaa jo nuorena iässä taitavalta mediankäyttäjältä, sillä nykyajan diginatiivit taitavat tekniset laitteet jo nuorena. Näitä taitoja ei tule kuitenkaan sekoittaa tunne-elämään: vaikka nykylapset vaikuttaisivat kyvykkäiltä mediataiturilta, ovat he tunne-elämältään samanlaisia kuin lapset ennen nykyistä mediatulvaa. Jos lapsen mediakasvattaja ei ota tätä huomioon, voi lapsen ahdistava mediakokemus jäädä huomiotta, ymmärtämättä ja purkamatta. (Martsola, Mäkelä-Rönholm 2006,11, 21).

Yksi Tornionseudun koulun erityisluokalle teettämistäni kyselyistä (ks. Liite 2.) koski lasten kokemia mediapelkoja. Kyselyn tuloksena selvisi, että lapset olivat törmänneet pelottaviin tai ahdistaviin asioihin netissä tai televisiossa, ja jokainen lapsi ratkaisi median aiheuttamat negatiiviset tunteet joko keskustelemalla aikuisen kanssa asiasta tai yrittämällä unohtaa näkemänsä. Kuitenkin muutama pienryhmän oppilas väitti, ettei ollut koskaan kokenut mitään pelottavaa median parissa. Tämä ei kuitenkaan kerro välttämättä totuutta. Lapset usein salaavat mediatraumojaan, ja uhoavat ääneen etteivät pelkää mitään. Riitta Martsolan ja Minna Mäkelä-Rönholmin *Lapsilta kielletty*-kirjassa 1.-6.-luokille tehdyssä selvityksessä huomattiin, että oppitunneilla valitsi uhoava asenne mediapelkoja kohtaan. Tämä oli kuitenkin vain pintaa: keskustelun syventyessä huomattiin, että totuus oli toisenlainen. Vaikeita ja ahdistavia asioita sekä pelkotiloja löytyi. (Martsola, Mäkelä-Rönholm 2006, 55).

Vastaava tilanne kävi myös minun kohderyhmässäni, Tornionseudun koulun erityisluokassa. Kun kyselyn jälkeen otin puheeksi tuolloin vastikään oppilaiden lähistöllä sattuneen vakavan henkilövahinkoja vaatineen junaonnettomuuden, myönsivät useat säikähtäneensä ja ahdistuneensa tapahtuneesta, mukaan lukien ne kyselyyn vastanneet oppilaat, jotka eivät mediapelkoja omasta mielestään olleet kokeneet. Keskustelu luokan kesken ainakin tässä tapauksessa vähensi oppilaiden uhoa ja ”en pelkää mitään” -asennetta, sillä kun luokkatoverit myönsivät törmänneensä pelottaviin ja mieltä painaviin asioihin mediassa, oli

muidenkin oppilaiden helpompi myöntää omat pelkonsa ääneen, kun luokkatoverit näyttivät ensin esimerkkiä.

Käsittelen tässä luvussa myös mediapelkoja hyvin läheltä koskettavaa aihetta, eli ikärajoja. Ikärajat on tehty varoittamaan lapsen kehitykselle haitallisesta sisällöstä (Kansallisen audiovisuaalisen instituutin mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö MEKU 2015). On huoltajan tehtävä lapsen mediakasvattajana huolehtia siitä, kuinka paljon ikärajoissa voi joustaa, sillä huoltaja tunnistaa parhaiten lapsen yksilöllisen kehityksen. Lapsilla on kuitenkin tarve usein kehuskella ryhmässä esimerkiksi televisio-ohjelmien ja elokuvien katselutottumuksista, sillä usein lapset kokevat tällä tavoin yhteenkuuluvuutta ja arvostusta ryhmän sisällä (Martsola, Mäkelä-Rönholm 2006, 151). Ryhmäpaine saattaa saada lapsen uhmaamaan asetettuja ikärajoja, vaikka usein kielletyillä kokemuksilla kehuskelu ei tarkoita sitä, että esimerkiksi väkivaltaa sisältäviä kiellettyjä elokuvia on todellisuudessa edes katsottu.

Tornionseudun erityisluokassa toteuttamani ikärajakysely (Liite 3) käsitteli elokuvien, tv-sarjojen ja pelien ikärajoja. Pelien ikärajoja koskevassa kyselyssä näkyi selkeä sukupuolinen jakauma. Kaikki luokan pojat olivat pelanneet ikäisiltään kiellettyjä pelejä, kun taas kukaan tytöistä ei ollut pelannut kiellettyjä pelejä. Eron pelaamistottumuksissa näki myös siten, että suuri osa luokan tytöistä vastasi, etteivät he edes uskaltaisi pelata väkivaltaisia pelejä. Kaikki kyselyyn vastanneet pojat sen sijaan olivat pelanneet pelejä, joissa käytetään väkivaltaa ja aseita, ja heidän jokaisen vanhempansa kyselyn mukaan tietävät, mitä pelejä he pelaavat.

Koska tytöillä pelaaminen tarkoitti lähinnä mobiilissa pelattavia älypelejä sekä muotiaiheisia tytöille suunnattuja nykyajan ”paperinukketyylisiä” pukeutumispelejä, ei kenelläkään kyselyyn vastanneesta ollut ilmentynyt ongelmia vanhempien kanssa koskien ikärajoja. Luokan pojista sen sijaan jokainen mainitsi, että heidän vanhempansa ovat kieltäneet jonkin pelin pelaamisen, mikä on lapsen mediasuojelun kannalta positiivinen asia. Kieltäminen ja rajojen asettaminen on lapsen kasvatuksessa tärkeää, sillä jos lapsi saa elää aikuisuuden vapauksien

kanssa, seuraa siitä usein lapselle turvattomuuden tunnetta, välinpitämättömyyttä ja masentuneisuutta. (Martsola, Mäkelä-Rönholm 2006, 37).

Ikärajakyselystä (ks. Liite 3) kävi ilmi, että jokaisen oppilaan vanhempi on puutunut siihen, mitä lapsi saa televisiosta katsella. Jokainen oppilas vastasi, että heitä on joskus aikuisen toimesta kielletty katsomasta jotain TV-sarjaa tai elokuvaa. Avoimeen kohtaan, jossa kysyttiin millaiset ohjelmat ovat oppilaan taloudessa kiellettyjä, vastasivat oppilaat hyvin samankaltaisesti. Yleisin vastaus oli *kauhuelokuvat*, mutta myös *väkivaltaiset elokuvat* ja *rikoselokuvat* mainittiin.

Niin kuin peleissäkin, sama sopimattoman materiaalin kieltävän kasvattamisen periaate pätee myös elokuvien ja TV-sarjojen katseluun. Mediatraumojen vaikutus lapseen voi olla paljon suurempi kuin mitä ehkä äkkiseltään osaisi kuvitella, sillä on mahdollista, että lapsuuden mediatraumat heijastuvat myös aikuisuuteen tavalla tai toisella. Mediavaikutuksia ei ole pidemmällä tähtäimellä juuriakaan tutkittu, mutta ne saattavat haitata jokapäiväistä elämää vielä vuosien jälkeenkin – esimerkiksi lapsena nähty Tappajahai-elokuva voi aiheuttaa uimapelkoa aikuisenakin. (Martsola, Mäkelä-Rönholm 2006, 80)

4.3 Oppilas ja internetin käyttötottumukset

Kun nettimaailma ja reaali maailma ovat nykypäivänä punoutuneet tiiviisti yhteen, on se tuonut runsaasti haasteita mediakasvattajalle. Nettimaailma on todellisuutta, jossa nykylapsi elää. Sosiaalinen media on luonut verkostoitumisen ja reaaliaikaisen yhteydenpidon mahdollisuuden, minkä vuoksi niin koko lapsen kaveripiiri kuin koko muu internetin käyttäjäkunta on muutaman näppäilyn päässä reaaliaikaisesta yhteydenotosta.

Tästä seuraa paljon hyvää, mutta myös vakavia ongelmiakin, kuten netti kiusaamista sekä verkossa tapahtuvaa seksuaalista häirintää. Luvut kertovat karua kieltään: Pelastakaa lapset ry:n vuonna 2011 toteuttaman kyselyn mukaan seksuaalisesti häiritseviä kuvia, videoita tai viestejä on joutunut vastaanottamaan 33 prosenttia kyselyyn vastanneista alle 16-vuotiaista (Pelastakaa lapset 2011, 3).

Tornionseudun koulun internet-aiheiseen kyselyyn sisällytin kysymyksiä, joiden tehtävä oli tarkastella oppilaan netinkäyttötottumuksia (ks. Liite 4). Kysely osoitti, ettei netti ole jokapäiväinen asia suurimmalle osalle Tornionseudun koulun oppilaista, sillä useimmat vastasivat käyttävänsä nettiä kerran tai pari viikossa. Netin käyttötarkoitukset Tornionseudun koulun erityisluokassa poikkeavat myös muilla tavoin yleisistä nuorison suosimista käyttötarkoituksista. Esimerkiksi sosiaalista mediaa ei luokassa juurikaan käytetä. Raija Siekkisen mukaan oppilaiden vähäinen netinkäyttö ei johdu pelkästään vanhempien tiukasta asenteesta verkossa surffailua kohtaan, vaan myös puutteellisesta luku- ja kirjoitustaidosta. Sosiaalinen media, kuten Facebook, ei ole vielä luokalle ajankohtainen ja houkutteleva maailma, koska kommunikaatio kirjoittamisen avulla on vielä hidasta. Tämän vuoksi verkossa viestittely ei ole vielä mielekästä ja mukaansatempaavaa kohderyhmäni ikäisille erityisluokan oppilaille. (Siekinen, 2015a). Facebook on lisäksi ikärajaltaan tarkoitettu yli 13-vuotiaille, ja Facebook pyrkiikin toiminnallaan poistamaan alle 13-vuotiaiden käyttäjätunnuksia (Facebook 2015). Luokassa oli muutama jo 13 vuotta täyttänyt oppilas, mutta eivät hekään osoittaneet luokassa käydyn keskustelun perusteella kiinnostusta Facebookiin liittymistä kohtaan vielä tässä vaiheessa.

Kukaan luokan oppilaista ei kyselyn mukaan lisää nettiin valokuvia tai videoita itsestään tai muista, kuten lemmikeistä tai kavereista. Tekstiä sen sijaan lähetetään verkon kautta toimivan WhatsApp-mobiilisovelluksen kautta, jota yleensä käytettiin vanhempien kanssa viestimiseen.

Yleisesti nuorten median käyttötavoissa on nähtävissä sukupuolijakaumaa, sillä pojat ovat yleensä kiinnostuneita tehokkaista koneista, kansainvälisistä verkkopeleistä sekä uusimmasta tekniikasta, kun taas tytöt suosivat nettiä arjen väliin, jota voi käyttää ihmissuhteiden solmimiseen ja ylläpitoon yhteisöpalveluiden ja blogien kautta. (Merilampi 2014, 25). Tornionseudun koulussa ilmeni kuitenkin, että luokan oppilaat käyttävät nettiä yleisesti ottaen samoihin tarkoituksiin, sekä surffailevat pääsääntöisesti samoilla nettisivuilla.

Kyselyn (ks. Liite 4.) avoimeen kohtaan, jossa tarkoituksena oli listata oppilaiden käyttämiä nettisivuja, ei kukaan oppilaista vastannut nuorison suosimia so-

siaalisia medioita, kuten viestittely- ja kuvanjakopalveluita. Sen sijaan luokassa käytettiin eniten videontoistopalveluita, kuten MTV:n Katsomoa ja Netflixiä, sekä pelisivustoja ja -mobiilisovelluksia.

Vaikka luokan oppilaat eivät sosiaalisen median palveluita juurikaan käyttäneet, olivat he tietoisia siitä, mitä netin kautta ihmisten kanssa kommunikoidessa ei saa tehdä. Lähes jokainen kyselyyn vastanneesta oppilaasta vastasi avoimeen kysymykseen, jossa kysyttiin, mikä netissä ei saa tehdä, että internetissä kiellettyä on toisten kiusaaminen ja haukkuminen.

4.4 Oppilaiden suhtautuminen uutisointiin ja mainontaan

Yhdistin mainonnan ja uutisten kriittistä lukutaitoa käsittelevän aihealueen samaan oppituntiin, sillä internetin aikakaudella uutisoinnin ja mainonnan klikkauskilpailussa on hyvin paljon samoja piirteitä. Raflaavilla otsikoilla ja räikeällä grafiikalla pyritään herättämään nettiselailijan kiinnostus ja saamaan mahdollisimman paljon sivunlatauksia eli klikkauksia mainokselle tai uutiselle. Niin huomionhakuiset skandaaliotsikot kuin liioittelevat mainoslauseetkin voivat johtaa harhaan henkilöä, joka ei ymmärrä niiden motiiveja ja piilomerkityksiä. Lukivaikeuksista kärsivä erityisluokan oppilas on tässä tilanteessa erityisen hankalassa tilanteessa, sillä lähes aina sisälukutaito on heikkoa. Tällöin uutisista ja mainonnasta on hankala löytää piilomerkityksiä sekä oppia tulkitsemaan tekstiä ”rivien välistä”. (Siekkinen, 2015a)

Kyselyssä (ks. Liite 5) eräs mainonnan piirre osoittautui koko luokan heikoimmaksi lenkiksi. Lähes jokainen kyselyyn vastanneista oli yhtä mieltä siitä, että jos heidän lempilaulajansa mainostaa jotain tuotetta maailman parhaaksi, on sen oltava totuus. Yksikään oppilas ei valinnut vastausvaihtoehtoa, jossa suhtaudutaan epäillen mainokseen. Vain yksi kahdeksasta kyselyyn vastanneesta oli sitä mieltä, että laulaja mainostaa tuotetta saadakseen siitä palkkion ja ettei se välttämättä tarkoita, että tuote todella olisi maailman paras.

Yhtenä oppitunnin osana editoin kuvanmuokkausohjelmalla oppilaille kuvitteellisen nettimainoksen ja -uutisjutun, joista pyrin tekemään ulkoasultaan internetille

tyypillisiä. Tein uutisesta ja mainoksesta tarkoituksella liioittelevia, jotta oppilaat pitäisivät niitä jopa naurettavina. Kun heijastin dataprojektorilla valkokankaalle tekemäni ”ryppyvoidemainoksen”, joka ilmoitti ainesosakseen tähtipölyn ja jonka ennen ja jälkeen -kuvissa näkyi kohtuuttoman suuri muutos, herätti se luokassa epäuskoisuutta ja ”Eihän tuo voi pitää paikkaansa!”-huudahduksia. Samanlaisen reaktion aiheutti myös tekemäni ”uutisjuttu”, joka koski Japanissa syntynyttä koiran näköistä kissaa. Kysyessäni oppilailta, kuinka moni uskoo uutisen olevan totta, sain vastaukseksi päänpudistelua. Uutisiin suhtauduttiin ylipäättään selkeästi kriittisemmin kuin mainoksiin. Teettämäni kyselyn mukaan suurin osa ilmoitti, että on epäillyt joskus sitä, onko jokin uutinen pitänyt paikkansa.

Yhdessä luokan kanssa poimimme tekemistäni kuvista epäkohtia, jotka löytyivät nopeasti. Lapset oppivat huumorin kautta lähdekritiikkiä sekä ymmärtämään, että mainonnassa on usein asioita, jotka tietoisesti jätetään kertomatta.

5 YHTEENVETO – MITÄ KURSSISTA JÄI KÄTEEN?

5.1 Mediakasvatusviikon vaikutus

Intensiivisen mediakasvatuskurssin päätteeksi tein lasten mediaosaamisen summaavan kyselyn (Liite 6.), jonka opettaja Raija Siekkinen jakoi kullekin luokan oppilaalle itsenäisesti tehtäväksi. Kysely sisälsi 11 kappaletta väittämiä, ja tehtävä oli merkitä rastilla ne väittämät, jotka oppilaan mielestä pitivät paikkansa. Loppukysely jaettiin oppilaille pari viikkoa intensiivisen mediakasvatuskurssin jälkeen, jotta lapsilla ei olisi ollut opit ihan tuoreessa muistissa, vaan kyselystä näkisi myös miten oppilailla on jäänyt mieleen opitut asiat. Kokosin osamisen summaavan kyselyn väittämät niistä aiheista, jotka olin havainnut erityisen haastaviksi ymmärtää luokan keskuudessa. Pysin kirjoittamaan laajoja väittämiä, jotka käsittelivät kaikkia opittuja aihealueita. Siekkinen tarkisti tekemäni kyselyn, jotta kysymysten vaikeustaso olisi luokan tasolle sopiva.

Vertailin oppilaiden osaamista mittaavaa loppukyselyä opinnäytetyössäni aiemmin käsittelemiini kyselyihin, joita teetäin oppilailla testatakseni heidän mediakompetenssiaan ennen intensiivistä mediakasvatuskurssia. Kyselyn vertailun tuloksia tarkastellessa voi huomata selkeästi positiivisen kehityksen oppilaiden mediatietämyksessä. Varsinkin suhtautuminen mainontaan muuttui kyselylomakkeiden perusteella. Asennemuutokset mainonta kohtaan olivat mediakasvatuskurssin tärkeä tavoite, sillä etenkin siinä osa-alueessa Siekkinen oli huomannut ongelmia, ja sitä hän toivoi etenkin käsiteltäväksi. Mainonnan tulkitsemisen pohjatietoja käsittelevässä kyselylomakkeessa luokan oppilailla oli selvästi ongelmia tulkita mainontaa kriittisesti. Oppilaat olivat esimerkiksi sitä mieltä, että jos joku julkisuuden henkilö kehuu jotain tuotetta mainoksessa, on tuotteen oltava hyvä, eikä julkisuuden henkilöllä ole muita motiiveja mainoksen tekkoon kuin se, että pitää tuotteesta. Loppukyselyssä asenne tähän on kuitenkin muuttunut. Tämän mittasi väite *Julkkis, kuten laulaja tai näyttelijä voi mainostaa tuotetta ilman, että hän välttämättä on edes kokeillut tuotetta. Julkisuuden henkilölle maksetaan mainoksista palkkaa, jotta he kehuvat tuotetta mainoksissa.*

Kaikki oppilaat olivat merkinneet väitteen paikkansapitäväksi. Lähes kaikki vastaajat yhtä lukuun ottamatta olivat sitä mieltä, että mainokset eivät välttämättä pidä paikkaansa, sillä ne voivat sisältää kuvankäsittelyä ja liioittelua.

Opit olivat myös muilla mediakasvatuskurssin osa-alueilla jääneet hyvin oppilaiden mieleen. Kriittinen asenne myös internetiä, elokuvien ikärajoja sekä pelaamista kohtaan oli useissa tapauksissa yleistynyt, mutta parantamisen varaa on vielä. Olen kuitenkin tyytyväinen lopputulokseen, sillä pääosin vaikuttaisi siltä, että mediakasvatuskurssi muutti oppilaiden asenteita kriittisempään suuntaan ja lehtiprojekti nostatti lasten itsetuntoa, sekä toi tekstityypit ja lehdentekoprosessin tutuksi. Raija Siekkinen uskoi myös oppituntien kehittäneen lasten mediakompetenssia, mutta painottaa, että kun kyseessä on oppimisvaikeuksista kärsivistä lapsista koostunut erityisluokka, on kertaus tärkeää. Tämän vuoksi Siekkinen suunnitteli pitävänsä vuoden päästä uudestaan vastaavanlaisen mediakasvatuskurssin, joka kertaa opettamiani asioita. Tällöin opitut asiat jäävät paremmin oppilaiden muistiin (Siekkinen 2015b).

5.2 Lopuksi

Erityisluokan oppilaan opettaminen tuo mukanaan omat haasteensa verrattuna normaaliluokkaan jokaisessa oppiaineessa. Mediakasvattamiseen perehdyttäminen ei tästä poikkea. Projektista opin sen, että vuosien ajan jokaiseen luokan oppilaaseen sekä erityispedagogiikkaan perehtynyt luokanopettaja sekä media-alan ammattilainen ovat hyvä perusta toimivalle mediakasvatustiimille. Opettajan ja toimittajan vuorovaikutus toimi sujuvana kombinaationa, jonka ansiosta oppilaat saivat omalle tasolleen sopivaa opetusta.

Siekkinen kokee, että yhteistyössämme hyötyä on ollut myös nuoremman sukupolven mediatiedosta. Esimerkiksi internetin Siekkinen on nähnyt asiana, josta oppilaita tulisi varoitella. Käsittelin kuitenkin oppitunneilla internetiä positiivisuuden kautta, loistavana apuvälineenä elämässä ja tiedonhankinnassa, kun sitä käyttää oikein ja vastuullisesti. Etenkin tämän Siekkinen koki opettavaksi kokemukseksi myös itselleen.

Uskon, että mediakasvatus on vielä tärkeämpää oppimisvaikeuksista kärsiville lapsille kuin yleisopetuksen oppilaille. Erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ovat ”helpommin höynäytävissä” esimerkiksi kirkuvien lööppien ja epärealististen mainosten avulla. (Siekinen 2015b).

LÄHTEET

Aaltonen J., Alho A., Grönholm P., Juopperi J., Markkola A., Sommers-Piironen J., Rahja R., Visala H. 2014. Lapset osallisena mediassa. Toimittanut: Grönholm P.

Bengtsson N., Loivamaa I. 2004. Lastenlehtiä reppukansalle ja noitajengille. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu

Facebook. 2015. How do I report a child under the age of 13. Viitattu 19.5.2015

<https://www.facebook.com/help/157793540954833>

Hujanen J., Luukka M-R., Lokka A., Modinos T., Pietikäinen S., Suoninen A. 2001. Mediat nuorten arjessa: 13-19-vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituhanen vaihteessa. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus SOLKI.

Kansallisen audiovisuaalisen instituutin mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö MEKU. 2015. Viitattu 13.4.2015 http://www.ikarajat.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=167

Kupiainen R., Sintonen S., Suoranta J. 2007. Näkökulmia mediakasvatukseen – Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007.

Kurkela K. 2002. Uutisjuttu – Mediakasvatusta perusopetukseen. Teoksessa Sintonen S. (toim.) Median sylissä – Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-paino OY.

Martsola R., Mäkelä-Rönholm M. 2006. Lapsilta kielletty – Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaja

Mediakasvatusseura. Viitattu 14.04.2015 <http://www.mediakasvatus.fi/mediakasvatusseura/faq/>

Merilampi R-S. 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: Avain

Opetushallitus. Viitattu 15.04.2015 <http://www.oph.fi/>

Pelastakaa lapset 2011, Lasten kokema seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö internetissä. Viitattu 19.5.2015 <http://pelastakaalapsset-fi-bin.directo.fi/@Bin/f4f547aab00bfad26c95f1630ab932ef/1432056474/application/pdf/895179/Lasten%20kokema%20seksuaalinen%20h%C3%A4irint%C3%A42011.pdf>

Perusopetuksen opetus suunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2014:96.

Viitattu 20.3.2015

http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Tornion kaupunki: Perusopetuksen opetussuunnitelma 2005. Viitattu 20.3.2015

https://www.tornio.fi/index.php?p=Perusopetus_2

Saarikoski L. 2014, Helsingin Sanomat. Viitattu 19.05.2015 <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1391836773328>

Siekinen R. 2015a. Haastattelu 10.03.2015

Siekinen R. 2015b. Haastattelu 25.04.2015

Sintonen S. 2002. Median sylissä – Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino

Vilen, S. 2012. Media osaksi alakoulun arkea: mediakasvatusopetuksen kehittäminen Niemenkulman koulussa. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma.

<https://publications.theseus.fi/handle/10024/51664>

LIITTEET

Liite 1. Esimerkkiuutisia luokkalehdestä

Esimerkkejä Superkevät-luokkalehden uutisista. Kuvat ja nimet on poistettu henkilöllisyyden suojaamiseksi.

Hittipallo saapui Tornionseudun kouluun!

Liikunnantunneilla voidaan ilakoida nykyään suuren ilmapallon kanssa.

Hauska ja helppo pallopele

Tornionseudun koululle ostettiin joulun jälkeen uusi Kin-ball-pallo. Se on punainen sen halkaisija on 84 cm. Pallo on kevyt. Pallo pitää pumpata aina ennen peliä, sillä se tyhjenee itsestään

Pelissä on kolme joukkuetta. Tarkoituksena on lyödä pallo omalla vuorolla salin kenttään. Vastustajajoukkueet yrittävät pitää pallon ilmassa. Pallon saa laittaa ilmaan vasta kun jokainen joukkuetoveri koskettaa sitä samaan aikaan kädellään. Pelissä on helpot säännöt ja ne on nopea oppia.

Mukava päätös kouluviikolle

Me pelaamme Kin-ballia perjantaisin. Valmentajanamme toimii [REDACTED]

Oppilaiden mielestä Kin-ballissa on mukavavaa lyöminen, pallon kiinnittäminen ja tuomarointi.

Koulunkäyntiavustaja [REDACTED] mielestä Kin-Ball on hauska ja vauhdikas peli. Se kehittää pelisilmää ja opettaa toimimaan yhdessä. Se sopii kaikenikäisille.

Jutun on toimittanut koko luokka.

Kinkkukiusaus, lasagne ja hampurilainen ovat koulun suosituimmat ruuat

Muunmuassa revitty porsas on uusi herkku ruokalistalla. Vanhat suosikit kuitenkin pitävät pintansa.

Koulussa on monta suosikkiruokaa

Keittolantäti [REDACTED] kertoo, että kinkkukiusaus, lasagne ja hampurilainen ovat lasten suosikkiruokia. Yksi suosikkiruoista on myös neljän viljan hiutalepuuro. Näitä menee Tornionseudun koulun ruokalassa eniten.

[REDACTED] toteaa, että lihakastike, jossa on kasviksia on vähiten suosittua koulussa.

Suunnittelijaryhmä valitsee päivän suosikkiruuan. [REDACTED] itse kertoo oman lempiruokansa olevan lasagne.

Oppilailla ja opettajilla erilaiset mieliruoat

Kyselin myös Tornionseudun koulun oppilailta suosikkiruokia. Väli-tunnille juokseva vaaleanpunapaitainen tyttö kertoi, että hänen lempiruokansa on tortilla. Kolme poikaa ja yksi tyttö kertoivat myös mielipiteensä koulun käytävällä. Kahden pojan mieleen oli spagetti, ja yksi piti pyttipannusta. Pitkän mieltinnän jälkeen tyttö huudahti suosikkiruokansa:

"Nakkikeitto".

Opettajien lempiruuat poikkeavat lasten herkuista, sillä heidän suosikkinsa ovat kermaperunat, kasvispyörökät, juustoinen salaatti, Lapin äijän keitto sekä currykastike riisillä.

Kun aurinko meni piiloon

Perjantaina 20. maaliskuuta näimme ulkona koulun pihalla auringonpimennyksen. Aurinkoa ei voinut katsoa paljain silmin, sillä silmät saattavat vaurioitua. Teimme pahvinpalaan reiän ja sillä heijastimme auringon kuvan valkoiselle pahville. Ammattikoulun kuvaajat antoivat lainaan tumman kelmun, jonka läpi saimme katsoa aurinkoa. Sen läpi aurinko näkyi hyvin.

Seuraavan kerran Torniossa näkyy auringonpimennys vuosien päästä. Silloin emme ole enää koulussa.

Jutun on toimittanut koko luokka.

Liite 2. Mediapelkokysely

1. Oletko törmännyt ahdistavaan tai pelottavaan uutiseen televisiossa tai netissä?
- Olen
 - En ole
 - En ole varma / En muista
2. Millaiset uutiset saattavat alkaa ahdistamaan, vaivaamaan mieltä tai pelottamaan? (Voit myös rastia useamman kuin yhden vaihtoehdon)
- Sellaiset uutiset, joissa näkyy verta ja ruumiita
 - Sellaiset uutiset, joissa näkyy esimerkiksi köyhiä kehitysmaiden lapsia kurjissa olosuhteissa
 - Sellaiset uutiset, joissa kerrotaan että jotain pahaa on tapahtunut (autokolari, kuolema, terrori-isku)
 - Sellaiset uutiset, joita en ymmärrä
3. Mitä teet, jos kohtaat pelottavan tai ahdistavan uutisen? (Voit myös rastia useamman kuin yhden vaihtoehdon)
- Kerron äidille, isälle, opettajalle tai jollekin muulle aikuiselle asiasta.
 - Jään miettimään asioita itsekseni, enkä kerro kenellekään näkemästäni uutisesta.
 - Yritän unohtaa pelottavan uutisen miettimällä jotain muita asioita.

Liite 3. Ikäraajakysely

1. Olen katsonut joskus elokuvan, joka on ollut kielletty ikäisiltäni.

- Kyllä, äitini tai isäni antoi luvan
- Kyllä, mutta kukaan aikuinen ei tiennyt siitä
- En

2. Olen katsonut elokuvaa tai televisiosarjaa, joka on ollut liian pelottava tai ahdistava.

- Kyllä
- En

3. Jos katson elokuvaa tai televisiosarjaa, josta tulee pelottava, ahdistunut tai surullinen olo, minä...

- Kerron äidille tai isälle tai jollekin muulle aikuiselle tunteistani
- En kerro kenellekään, vaan yritän miettiä muita asioita ja unohtaa näkemäni
- Kerron kavereilleni

4. Olen nähnyt painajaisia tai menettänyt yöneni, koska olen katsonut liian pelottavan elokuvan.

- Kyllä
- En

5. Ovatko vanhempasi joskus kieltäneet sinua katsomasta elokuvaa tai TV-ohjelmaa, joka ei sovi ikäisellesi?

- Kyllä
- Ei

6. Jos vastasit edelliseen kyllä, millaisia elokuvia tai TV-ohjelmia et saa katsoa?

7. Kaverini ovat joskus kertoneet, että he ovat katsoneet ikäisiltämme kiellettyjä elokuvia tai TV-sarjoja.

- Kyllä
- Ei

8. Rasti, jos väittämä pitää sinun kohdallasi paikkansa

- Olen pelannut pelejä, jotka ovat kiellettyjä ikäiseltäni
- Olen joskus ahdistunut pelin takia
- Olen joskus pelännyt jotain peliä
- Vanhempani ovat kieltäneet minulta jonkin pelin
- Olen pelannut pelejä, joissa käytetään väkivaltaa ja/tai aseita
- En uskaltaisi pelata pelejä joissa käytetään väkivaltaa ja/tai aseita

Liite 4. Internet-kysely

1. Kuinka usein käyt netissä?

- Joka päivä
- Kerran tai pari viikossa
- Harvemmin

2. Millä nettisivuilla käyt?

3. Lisään nettiin...

- Valokuvia itsestäni
- Valokuvia muista kuin itsestäni (kuten lemmikit, maisemat, kaverit, piirroket...)
- Tekstiä tai kommentteja
- Videoita

4. Käytän nettiä...

- Puhelimella
- Tietokoneella
- Padilla/tabletilla

5. Netissä minä...

- Pelaan pelejä
- Juttelen kavereiden kanssa
- Juttelen tuntemattomien kanssa
- Lisään kuvia ja kommentoin kavereiden kuviin
- Kirjoitan nettipäiväkirjaa eli blogia
- Katselen tv-sarjoja tai elokuvia
- Luen uutisia tai lehtiä

6. Äitini tai isäni tietää, millä sivuilla surffailen netissä

- Kyllä
- Ei

7. Kerron äidilleni tai isälleni itse missä nettisivuilla käyn

- Kyllä
- En

8. Oletko törmännyt netissä johonkin ikävään, mistä on tullut paha mieli tai surullinen olo?

- Kyllä
- En

9. Mitä netissä ei mielestäsi saa tehdä?

10. Oletko jutellut tuntemattoman ihmisen kanssa netissä?

- Olen
- En ole

11. Jos joku tuntematon ihminen alkaisi puhua sinulle netissä, miten toimit?

- Kertoisin äidille tai isälle ja kysyisin, mitä minun pitäisi tehdä
- Vastaisin tuntemattomalle ihmiselle
- En vastaisi tuntemattomalle ihmiselle

Liite 5. Mainonnan ja uutisoinnin kriittinen tulkitseminen-kysely

1. Lempilaulajasi kehuu lehdessä uutta älypuhelinta maailman parhaaksi. Sinä...

Uskot lempilaulajaasi. Hän ei varmastikaan kehuisi turhaan puhelinta, joten sen täytyy olla hyvä.

Suhtaudut laulajan kehumisiin epäillen. Mahtaakohan hänen mielipiteensä sittenkään olla totuus?

Et valitse laulajan suosittellemaa puhelinta. Uskot, että laulajalle on maksettu, jotta hän kehuisi puhelinta maailman parhaaksi. Joku muu puhelin voi olla yhtä hyvä tai jopa parempi.

2. Netissä surffaillessasi vastaan tulee mainos. Mainoksessa luvataan, että jos lähetät osoitteesi ja puhelinnumerosi, sinulle lähetetään kotiin ilmaiseksi 1000 euron lahjakortti. Miten toimit?

Klikkaan mainoksen auki ja kirjoitan osoitteeni ja puhelinnumeroni. Haluan voittaa ilmaisen lahjakortin.

Mainos näyttää hieman epäilyttävältä. Kysyn joltain aikuiselta, miten tulisi toimia.

Epäilen, että mainos on huijaus. En avaa linkkiä ollenkaan, sillä kyseessä voi olla virus. En luota mainokseen, joten en halua antaa nettiin kotiosoitettani.

3. Tutkiskele seuraavaa mainosta, ja vastaa sitten kysymyksiin seuraavalla sivulla. (Tässä kohdassa näytin itse tekemäni "Ikinuori"-ryppyvoidemainoksen, jossa luvattiin muun muassa nuoremista kymmenillä vuosilla tähtipölyn avulla. Lisäksi mainos sisälsi tarjouksia, jotka vaikuttavat huijaukselta, kuten ensimmäinen rasvapurkki ilmainen ja seuraavasta joutuu veloittamaan tuplahinnan)

a) Mitä sellaista löydät Ikinuori-rasvamainoksessa, minkä et usko pitävän paikkansa?

b) Uskotko mainoksen olevan totta vai huijausta?

c) Miksi uskot mainoksen olevan totta/huijausta?

4. Onko uutinen totta vai tarua?

(Tässä kohdassa oli tekemäni keksitty "uutinen", jossa käytin kaikkia sensaatiouutisille tuttua liioittelevaa ja uskomatonta tyyliä, sekä epäselviä uutislähteitä. Uutinen heijastettiin dataprojektorilla seinälle oppilaiden analysoitavaksi.)

Totta

Tarua

5. Rasti yksi tai useampi väittämä, joka pitää mielestäsi paikkansa.

Netissä olevat uutiset ovat aina totta

Olen joskus epäillyt, pitääkö joku netissä näkemäni uskomaton uutinen paikkansa

Uutisia voi kirjoittaa kuka tahansa nettiin

Uutisia kirjoittavat vain koulutetut toimittajat, jotka kirjoittavat vain todellisia asioita, eikä niiden paikkansapitävyyttä tarvitse epäillä.

Liite 6. Loppukysely

Rasti, jos väittämä pitää mielestäsi paikkansa

___ Julkkis, kuten laulaja tai näyttelijä voi mainostaa tuotetta ilman, että hän välttämättä on edes kokeillut tuotetta. Julkisuuden henkilölle maksetaan mainoksista palkkaa, jotta he kehuvat tuotetta mainoksissa.

___ Mainokset eivät välttämättä pidä paikkansa. Ne voivat pitää sisällään kuvankäsittelyä ja liioittelua.

___ Netissä kaikki ihmiset esiintyvät rehellisesti omana itsenään, ja jos he kertovat olevansa 13-vuotiaita tyttöjä Torniossa, heidän sanaansa kannattaa luottaa.

___ Mainoksissa keuhataan tuotteita sen takia, että mainostettavissa tuotteissa ei ole mitään huo-noa.

___ Kun menee ostamaan uuden puhelimen, ei kannata luottaa pelkkiin mainoksiin. Kannattaa kysellä kavereilta, tuttavilta ja internetistä kokemuksia puhelimesta.

___ Elokuviin ikäraajat ovat turhia, eikä niitä kannata noudattaa. 12-vuotias voi ihan hyvin katsoa väkivaltaisen K-18-kauhuelokuvan jos äiti ja isä antavat luvan.

___ Kun nettiin lisää kerran kuvan, sitä ei välttämättä saa sieltä koskaan pois. Siksi kannattaa miettiä tarkkaan, millaisia kuvia nettiin lisää.

___ Netissä voi sanoa kelle tahansa mitä vaan. Jos joku laittaa kuvansa nettiin, voit ihan hyvin sanoa ilkeänkin mielipiteen kyseisen henkilön ulkonäöstä.

___ Pelaaminen on mukava ajanviete, mutta jos se alkaa hallita elämää, kannattaa puhua asiasta aikuiselle.

___ Jos netissä on mainos, jossa sanotaan että klikkaamalla mainosta voitat 100 000€, siitä kannattaa klikata heti.

___ Jos netissä on ilmoitus joka mainostaa jonkin olevan liian hyvää ollakseen totta, kannattaa mainos klikata pois. Se voi olla virus.